

گزیده مقاله‌شناسی توصیفی،

بهار ۱۳۸۶

به کوشش: فاطمه زمانی و مینا ذاکر شهرک^۱

باشیم. کودکان، آتشگاه قدسی دودمان‌اند. رو به آنان، او را که می‌شناسیم و نمی‌شناسیم، او را که یکی بود و یکی نبود، یکی هست و یکی نیست و یکی خواهد بود و یکی نخواهد بود، نیایش کنیم. کودکان ما می‌توانند خانه کوچک و خاکی ما را بارگاهی افلاکی کنند. با ریسمان آنان، تا آسمان راهی نیست. دوست‌شان بداریم که مراد مایند و با خدای جهان در آینه پیشانی‌شان، دیدار کنیم.

روشنان، دفتر پنجم، بهار ۱۳۸۶
ادبیات نوجوان و تعلیم و تربیت او
نیکلا تریکوش، ترجمه سمیه نوروزی

مقاله

برای نوجوان، معنای خودشناسی این نیست که ثابت کند و بفهمد کیست، بلکه بدین مفهوم است که بتواند جایگاه خود را در میان هراس‌ها و پرسش‌هایش بیابد و زندگی را با همه ابعادش بپذیرد. داستان به خواننده نوجوان کمک می‌کند تا دلهره‌ها و اضطراب‌های درونی‌اش را - که مختص سن اوست - رمزگشایی کند. مجموعه‌های ادبی‌ای که به نوجوانان اختصاص دارد، به ایشان یاری می‌دهد تا بهتر بتوانند خود را بشناسند و به دنبال آن به درک درستی از جهان پیرامون‌شان دست یابند. همین دو دلیل کافی است تا به ما نشان دهد که چرا ادبیات نوجوان، در عین حال که

روشنان، دفتر پنجم، بهار ۱۳۸۶
عرفان، رجعت به کودکی
قدمعلی سرامی

مقاله

کودکان، عارفان حقیقی‌اند که هرچه از زمان ماندگاری‌شان در این جهان می‌گذرد، از عرفان فطری‌شان فاصله می‌گیرند. با این حساب، می‌توان گفت عارفان بلندآوازه جهان، در حقیقت مردان و زنانی‌اند که به روزگاران خردی خویش رجعت کرده‌اند. کودکان روند آموختن را از محبت می‌آغازند. کودک چون مادر خود را دوست دارد، هرچه را از طریق وی به آسانی می‌آموزد و در حقیقت عشق در روان او، آموختن را تسهیل می‌کند. در آموزش و پرورش هم از این دقیقه بهره می‌گیرند. آموزگاران موفق، معمولاً آنان‌اند که از راه دل‌بسته کردن دانش‌آموزان به خود، راندمان کار آموختن به آنان را بالا می‌برند. فرجام سخن این‌که کودکان، نه عارفان کوچک که عارفان بزرگانند که نه تنها عارفانه می‌اندیشند و عارفانه در جهان می‌نگرند که عارفانه می‌زیند. وجودشان مظهر تناقض بارگی جهان آفرین است. به ظاهر کوچک‌اند و از ما بزرگ‌ها می‌آموزند و به وجودمان پرورش می‌پذیرند، اما در باطن ما از آنان می‌آموزیم و به وجودشان پرورش می‌پذیریم. پیشنهاد نویسنده مقاله، این است که حلقه ارادت اینان را در گوش کنیم و در خانقاه کوچک خانواده، مریدانه پرستارشان

اقیانوس؛ اقیانوسی که کرانه‌اش پدید نیست. عشق سرحد آدمی، کمال آدمی است. ادبیات عاشقانه در نظم پارسی جایگاه رفیعی دارد؛ زیرا نظم، علاوه بر غزل‌های عاشقانه در ادوار گوناگون تاریخی، کار نثرنویسان را نیز به عهده گرفته و طی قرن‌ها جور آنان را کشیده است. داستان‌های بلند و کوتاه در شاهنامه، در آثار نظامی، سنایی، عطار، مولانا، سعدی، جامی و... از غنی‌ترین و جذاب‌ترین عاشقانه‌هایی است که به یاد روزگار مانده. عشق در ادبیات عاشقانه، به گونه‌های مختلفی تقسیم می‌شود. عشق به وطن، به فرزند، خانواده، طبیعت و هستی و آنچه عارفانه نیز نامیده می‌شود، صورتی از عشق است. مثلاً عشق به وطن در شاهنامه فردوسی و در شعر شاعران مشروطه، به‌خصوص ملک‌الشعرای بهار، نمود و جلوه خاصی دارد. عشق به فرزند و خانواده نیز قسمتی از ادبیات عاشقانه را دربرمی‌گیرد و معمولاً در هجران و رثای غمگانه بیان می‌شود. کشته شدن سهراب به دست رستم، بزرگ‌ترین تراژدی است. آن‌ها بی‌آن‌که همدیگر را بشناسند، به سمت فاجعه رانده می‌شوند. مرگ فرزند شاعر - فردوسی - از اندوهناک‌ترین شعرهای اوست؛ فرزندگی که اجل، نابه‌هنگام او را از پای درمی‌آورد.

روشنان، دفتر پنجم، بهار ۱۳۸۶
ادبیات عاشقانه، تخریب یا تأمین مهداشت روانی
عباس جهانبگیریان

مقاله

در زندگی واقعی نوجوانان، بخواهیم یا نخواهیم، عشق، جریان دارد و اگر این رابطه، از سوی بزرگ‌ترها، نکوهیده و به عنوان گناه و رفتاری ناپسند تلقی شود، طبیعی است که به صورت پوشیده و پنهان جریان یابد. ادبیات می‌تواند این وظیفه را به عهده بگیرد. نوجوانان و جوانان، می‌توانند از طریق ادبیات

به تربیت و آموزش می‌پردازد، به نوجوان کمک می‌کند تا از دل‌نگرانی‌هایش رها شود و شخصیت خاص خود را بسازد. این ادبیات، روحیه او را نیز تقویت می‌کند تا با نوعی بینش انتقادی و منطقی جهان را بشکرد. ادبیات به واسطه‌ای بین او و دنیای بیرونی تبدیل می‌شود.

روشنان، دفتر پنجم، بهار ۱۳۸۶
سرچشمه‌های فلسفی و اجتماعی عشق و نگاه
به مسائل فرد در آستانه بلوغ در ایران
مسعود ملک یاری

مقاله

عشق پدیده‌ای است کلی با مرزهای سیال که تنها با انتخاب موضع و نوع نگاه می‌توان با آن مواجه شد. کیفیتی است که هرچه بیش‌تر از آن بدانیم، با پرسش‌های بیش‌تری روبه‌رو می‌شویم. افسانه‌های مربوط به عشق، به تعداد اندیشمندانی که عمیقاً شیفته این پدیده بوده‌اند، متنوع است. این افسانه‌ها تا آن‌جا که «آغازگر» بودن پدیده عشق را ثابت کنند، نخستین روایت‌های آفرینش جهان و بیدایش هستی را شامل می‌شوند. در روان‌شناسی، فصل مشترک بیش‌تر نظریاتی که تحول روانی در نوجوانان را بررسی کرده‌اند و نیز حاصل دیدگاه‌های مختلف از دیدگاه «رفتاری» تا «روان‌پوشی» و «بوم‌شناختی»، بر تحلیل شکل‌گیری «هویت»، این نیاز تازه سر برآورده نوجوان متمرکز است.

روشنان، دفتر پنجم، بهار ۱۳۸۶
ادبیات عاشقانه، با رویکرد دینی
محمود پوروهاب

مقاله

عشق گستره‌ای دارد به اندازه دشت، به اندازه

داستانی، به کشف ظرفیت‌های عاطفی خود و دیگران بپردازند و آن‌ها را در مسیر زندگی مشترک به کار بندند. ادبیات عاشقانه، نه تنها بهداشت روانی نوجوان و جوان را تهدید نمی‌کند، بلکه می‌تواند جسم و روان او را به یگانگی و وحدت برساند و نیز زمینه‌های ورود او را به جهان معنویت و معرفت فراهم آورد. جایگاه و خاستگاه واقعی عشق، جز این نیست.

روشنان، دفتر پنجم، بهار ۱۳۸۶
نگاهی به سابقه افسانه‌های عاشقانه
ابوالفضل جعفری‌نژاد

مقاله

افسانه‌های عاشقانه، از انواع مهم افسانه‌های مردم ایرانی تبار به شمار می‌آیند. افسانه‌های عاشقانه را از نظر ادبی، هم‌چون منظومه‌های کتبی، باید بخشی از ادب غنایی محسوب کرد. در ادبیات غنایی، به‌ویژه ادبیات غنایی داستانی، موضوع اصلی بیان حالات و احساسات مربوط به وصال و فراق است. در بخش‌هایی هم شاعر به مناسبت، به وصف پدیده‌های زیبای طبیعت می‌پردازد و در همه آن‌ها بدون استثنا، شاعر به ستایش قهرمان زن پرداخته و از زیبایی و علو و عظمت او داد سخن داده است. در ادبیات کتبی ما افسانه‌هایی که پایان فاجعه‌بار و تراژیک دارند، بیش‌تر مورد توجه شاعران بوده و از میان این‌گونه افسانه‌ها نیز لیلی و مجنون، بیش از سایرین مورد نظر قرار گرفته است.

روشنان، دفتر و پنجم، بهار ۱۳۸۶
احساس مطلوب بودن و اهمیت روانی آن در
زندگی کودکان و نوجوانان
کمال بهروزکیا

مقاله

در این مقاله، احساس مطلوب بودن و اهمیت روانی آن در زندگی کودکان و نوجوانان، با توجه به ادبیات داستانی کودک و نوجوان در دوران معاصر، بررسی شده است. چند نمونه داستان، با درون‌مایه نزدیک به موضوع مقاله، انتخاب شده‌اند که به نظر نویسنده عناصر لازم یک داستان ممتاز و نمربخش را در مسئله تعلیم و تربیت دارا هستند. این گونه داستان‌ها چون گرفتاری‌های درونی، عاطفی و نیز اجتماعی کودک و نوجوان را تشریح می‌کنند، برای مخاطب کودک و نوجوان بسیار اهمیت دارند. گذشته از این‌که حس کنجکاوی او را برمی‌انگیزند و باعث سرگرمی او می‌شوند، تخلیش را به فعالیت وامی‌دارند و توانایی‌های ذهنی‌اش را افزایش می‌دهند.

احساس محبوب بودن در خانواده، باعث مسرت خاطر کودک و نوجوان می‌شود، او را به زندگی امیدوار می‌سازد و حس اعتماد به نفسش را تقویت می‌کند. احساس محبوب بودن، باعث می‌شود که کودک و نوجوان، خانواده را پشتیبان و پناهگاه خود بداند و با امنیت خاطر به جامعه گام نهد. احساس محبوب بودن، کودک و نوجوان را جامعه‌پذیر می‌کند، به رشد عاطفی او یاری می‌دهد و حس نوع‌دوستی او را تقویت می‌کند.

روشنان، دفتر پنجم، بهار ۱۳۸۶
اولین عشق در رمان‌های نوجوانان
ویرژینی بریسو، ترجمه بهاره بهداد

مقاله

عشق موضوعی است که نوجوانان را درگیر خود می‌کند. بنابراین، جای هیچ‌تصحب نیست که در ادبیات نوجوانان، به این موضوع پرداخته شود. این مقاله به بررسی پنج کتاب که در دهه ۹۰ به چاپ رسیده‌اند، پرداخته و اولین عشق از نگاه نویسندگان ادبیات نوجوانان تشریح شده است. کتاب‌های بررسی شده، عبارتند از: نامه‌های پنهان، باربامور، عشق، رولرمانیا، اولین روز عاشقانه، رسالت این رمان‌ها این است که به نوجوان بگوید تنها او نیست که چنین احساساتی دارد، بلکه بقیه هم سن و سالان او هم چنین مشکلاتی دارند و در یک کلام: بله، بزرگ شدن سخت است.

روشنان، دفتر پنجم، بهار ۱۳۸۶
دفتر خاطرات در ادبیات کودک
نویسنده: آتی مزونوو مترجم بهاره بهداد

مقاله

شخصیت‌های نوجوان داستان‌ها، برای بیان افکار محرمانه خود و قصه‌های زندگی و افکاری که آن‌ها را به ستوه آورده‌اند، از دفتر خاطرات استفاده می‌کنند. اما در این مکان خاص که حاوی یادداشت‌های خصوصی است، گذر از تمامی مراحل سخت تصمیم‌گیری شخصیت‌های داستان که قبل از رسیدن به تعادل باید از آن‌ها عبور کنند، توصیف می‌شود. دفتر خاطرات در ادبیات کودک، چیزی بیش‌تر از یک وسیله برای بیان احساسات است. دفتر خاطرات، امکان می‌دهد تا شخصیت نوجوان شکل گیرد. به دلیل این‌که در مرحله‌ای سخت از زندگی او همراه و کنار اوست. خاطرنویسی، هم یک تکیه‌گاه است و هم وسیله‌ای برای

روشنان، دفتر پنجم، بهار ۱۳۸۶
تربیت عشق!
ابوذر کریمی

مقاله

این مقاله، عشق در انیمیشن‌های والت‌دیسنی را بررسی کرده است. در انیمیشن‌های والت‌دیسنی، همواره الگوهای عشق به ازدواج و سعادت عاشق و معشوق منتهی می‌شود. این واقعیت را می‌توان هم‌چنین تا حدی حاصل هماهنگی میان انیمیشن‌های والت‌دیسنی با افسانه‌های پریان دانست. پایان افسانه‌های پریان نیز عموماً با تشکیل خانواده یا بازگشت آرامش به خانواده همراه است. در درونمایه خانواده در این آثار، همواره شکلی از پاسداری از چارچوب‌های سنتی اجتماعی دیده می‌شود. این ویژگی، هنگامی برجسته‌تر می‌شود که بدانیم پیشرفت ساختارهای مدرن در جوامع غربی، به طرز فزاینده به تضعیف نهاد خانواده انجامیده است.

روشنان، دفتر پنجم، بهار ۱۳۸۶
ترانه‌های عاشقانه
گفت و گو با مصطفی رحماندوست

مقاله

این مقاله، مصاحبه با مصطفی رحماندوست، درباره ضرورت ادبیات عاشقانه، در شکل صحیح و سالم آن، برای مخاطب کودک و به ویژه نوجوان است. رحماندوست معتقد است در سرودن و نوشتن برای بچه‌ها، تمام ابعاد وجودی آن‌ها را باید در نظر گرفت. کنجکاوی علمی، نگاه به طبیعت، نگاه به زندگی و ... همه و همه باید از زاویه دید مخاطب نگریسته شود.

رحماندوست می‌گوید: پنج - شش سال قبل، متوجه شدم که نوجوانان ما، سراغ عاشقانه‌هایی از نوع دیگر می‌روند؛ عاشقانه‌هایی که آن‌ها مخاطبش نیستند و برای ایشان نوشته نشده است. این عاشقانه‌ها برآمده از فرهنگ آن‌ها نیست، عشقی که در فرهنگ ما ریشه دارد، کاملاً متفاوت است. به اعتقاد او، وظیفه ماست که در کنار کودک و نوجوان‌مان به تماشا بایستیم و به آن‌ها در گذشتن از این مرحله کمک کنیم تا به آن مرحله از رشد برسند که بتوانند بدون آسیب، به آن سوی سن بلوغ گام بگذارند. توصیه وی، مخاطب‌شناسی، مخاطب‌شناسی و بازهم مخاطب‌شناسی است.

اظهار وجود کردن به عنوان یک شخصیت مستقل. خواننده بعد از این‌که به احساسات و افکار شخصیت‌های داستان دست پیدا کرد، خود را به جای او می‌گذارد و بازتابی از آن را در زندگی درونی خود پیدا می‌کند. استفاده از دفتر خاطرات در آثاری که عموماً واقع‌گرایانه هستند، به بستری تبدیل می‌شود برای حل مشکلات نوجوان.

روشنان، دفتر پنجم، بهار ۱۳۸۶
پشت پرده عشق! مدخلی بر مفهوم عشق در سینمای کودک و نوجوان ایران
منوچهر اکبرلو

مقاله

هدف این نوشتار، ارائه تعریف پیشنهادی برای مفهوم عشق نیست. این نوشتار، مفهوم «دلبستگی» را در نظر می‌گیرد و با توجه به درک عینی کودکان از این مفهوم، به مرور آن در سینمای کودک و نوجوان ایران می‌پردازد. ویژگی فیلم‌های سالیان اخیر سینمای نوجوان، در آن است که قهرمان نوجوان فیلم، رسیدن به درک از دنیای پیش‌رو (یعنی دنیای بزرگسالان) را نه با سفری در طبیعت، بلکه با پرتاب شدن در بطن اجتماع خشمگین و درگیر شدن صریح با مفهوم عشق زمینی تجربه می‌کند.

روشنان، دفتر پنجم، بهار ۱۳۸۶
عشق در آینهٔ تصویر، نگاهی اجمالی به جلوه‌های عشق در تصاویر ادبیات کودکان
کلر ژوبرت

مقاله

رایج‌ترین جلوهٔ عشق در ادبیات کودکان، به خصوص برای گروه سنی «الف» و «ب»، عشق مادر، پدر، مادر بزرگ و پدر بزرگ یا هر بزرگسال دیگر به کودک است. تصویرگران در بیان ابعاد مختلف عشق، از حرکات و حالات بدنی که در جوامع بشری بیانگر مهر و محبت‌اند، مانند بوسیدن، در آغوش کشیدن یا دست در دست هم داشتن و به تبع آن، از حرکاتی که به کنایه حامل مفهوم عشق‌اند و هم‌چنین از حالات چهره، بزرگ‌ترین بهره را می‌گیرند و در این راستا، سبک‌ها و ترکیب سبک‌های مختلف را به کار می‌برند؛ از جمله واقع‌گرایی، فانتزی، خیال‌پردازی شاعرانه، طنز، استفاده از نماد قلب و ...

نمایش، شماره ۹۲-۹۱-۹۰ (اسفند ۱۳۸۵، فروردین و اردیبهشت ۱۳۸۶)
خلاصیت نمایشی، مباحث نظری برای مربیان تئاتر کودک
منوچهر اکبرلو

مقاله

آفرینش اثر نمایشی، عبارت است از ایجاد شکل و ساختار، با استفاده از تخیل که آن را نمایش نامه می‌خوانیم. نمایش نامه ممکن است برگرفته از موقعیت‌های عادی زندگی و یا ادبیات کلاسیک کودکان باشد. به عبارت دیگر، ساختار دراماتیک یک نمایش نامه، به طور معمول وسیله‌ای است برای تلاش خلاق اعضای گروه. با وجود این، نمایش نامه از لحاظ نحوه بیان انعطاف‌پذیر است.

در نمایش نامه نیز مانند دیگر اشکال هنر، برای ایجاد ارتباط، تکنیک مشخصی وجود دارد. این تکنیک عبارت است از تجزیه و تحلیل مرحله به مرحله معنای خلاقیت نمایشی و کاربرد تکنیک لازم برای دستیابی به موفقیت امروز، توان هنرهای نمایشی، به عنوان یک نیروی آموزشی و نیز به عنوان نوعی از هنر، شناخته شده است.

خلاقیت نمایش را می‌توان یک نیروی حیاتی، برای پرورش ذهن و شخصیت دانست. شخصیت، آفریده می‌شود، در حالی که هنر نمایش می‌تواند سنگ بنای آن باشد. مشکل عمده در عدم شناخت ارزش خلاقیت نمایشی کودکان نیست، بلکه در آبهامی است که در اذهان مربیان تعلیم نیافته‌ای وجود دارد که نمی‌دانند چگونه به نتایج موثر برسند. این امر ناشی از آن است که خلاقیت نمایشی، در مقایسه با سایر جنبه‌های هنر، نوعی زمینه آموزشی جدید و در واقع تغییری در جنبه‌های مورد تاکید است. در زمینه تئاتر کودکان، بینش جدیدی نسبت به توان خلاقیت نمایش کودکان شکل گرفته که می‌تواند در ایجاد و برانگیختن ذوق فطری کودکان در ایفای نقش مؤثر باشد و به آموزش ایشان کمک کند.

شهرزاد، شماره ۱۱، فروردین ۱۳۸۶

پینوکیو پسرک ۱۲۵ ساله چوبی، از کتاب داستان تا صفحه نمایش

مقاله

پینوکیو در جولای سال ۲۰۰۶ میلادی، ۱۲۵ ساله شد! این داستان ابتدا به صورت انیمودیک، در یک مجله

هفتگی کودکان چاپ شد تا این که در سال ۱۸۸۳، در یک کتاب انتشار یافت. متأسفانه نویسنده این اثر، کارلو کولودی (کارلو لورنزیینی)، آن قدر زنده نماند تا موفقیت جهانی اثرش را شاهد باشد. شهرت این داستان زمانی به اوج رسید که در سال ۱۹۱۱، شخصی به نام آتیلیو موسینو، ماجراهای پینوکیو را به صورت کمیک استریپ، در کتابی مصور بازآفرینی کرد.

پینوکیو داستان پسر بچه‌ای چوبی، شیطان و سر به هوا و حرف نشنوست که هر بار که دروغ می‌گوید، دماغ چوبی‌اش درازتر می‌شود و تا حقیقت را نگوید، به حالت اول بر نمی‌گردد. او ماجراجو و هیجان طلب است و یک رویه حیل‌گر و یک گریه چاق و خنگ، مدام در دسرهای تازه‌ای برایش درست می‌کنند. یک فرشته مهربان و نجاری پیر که او را از چوب تراشیده، همیشه نگران پینوکیو و کارهایی هستند که انجام می‌دهد...

بر اساس این داستان، تا به حال کتاب‌های زیادی چاپ و فیلم‌های بسیاری ساخته شده و نمایش‌های گوناگونی به اجرا درآمده است که این مقاله، به بررسی بعضی از آن‌ها می‌پردازد.

نشان، شماره ۰۶، بهار ۱۳۸۶

کاشف کودکی‌ها! گفت و گوی ساعد مشکی با فرشیید مثقالی

گفت‌و‌گویی

چند سال پیش، فرشیید مثقالی، در گفت و گویی پس از پایان ششمین آثار گرافیک ایران، گفته بود: یک رویا وجود دارد و یک واقعیت. همیشه رویا بزرگ‌تر از واقعیت است. ما به دنبال آن رویا هستیم... همه سال‌هایی که نسل من دوره کودکی و نوجوانی‌اش را می‌گذرانند، به ساختمان‌های آجری کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان می‌رفت، کتاب می‌خواند و خیال‌پردازی می‌کرد، فرشیید مثقالی به واقعیت‌های زندگی‌مان رنگ رویا می‌پاشید و رویاهای‌مان را واقعیت می‌بخشید.

ماهی سیاه کوچولو، مارمولک کوچک اطاق من، پسرک چشم آبی، آرش کمانگیر، قهرمان، می‌تراود مهتاب و ... مرزهای میان رویا و واقعیت ما بودند.

مثقالی هیچ‌گاه زمانی طولانی تدریس نکرده است، اما یکی از مؤثرترین طراحان بر نسل‌های پس از خود است. کارهای او هنوز تازه‌اند و بخش بسیار درخشانی از تاریخ طراحی گرافیک ایران به حساب می‌آیند.

او از هیاهو گریزان است و آرام و بی‌صدا، در دفترش

کمک آن‌ها به پرواز درآمده است. اگرچه پرواز انسان با این وسیله‌ها واقعیت ندارد، بیانگر آرزوی انسان برای کاستن از رنج و ناتوانی پرواز در آسمان بوده است. به این ترتیب، افسانه‌ها گاهی بیانگر غم‌ها، شادی‌ها، امیدها و آرزوهای انسان بوده، با او از جهانی بهتر و زیباتر سخن می‌گویند. «عمونروز» افسانه‌ای است که میل به سرسبزی و طراوت را در انسان بیدار می‌کند و او را به جنبش و شادی فرا می‌خواند. این افسانه، سال‌ها پیش به همت زنده‌یاد فضل‌الله مهتدی (صبحی)، گردآوری و منتشر شده و اینک جمال‌الدین اکرمی، نویسنده کودک و نوجوان، روایتی تازه از آن در قالبی منظوم منتشر کرده و در اختیار علاقه‌مندان گذاشته است. در این نوشته، با او از افسانه و انواع آن، زبان عامیانه و تاثیر آن بر کودکان و ... سخن گفته شده است.

کتاب هفته، شماره ۷۳۴ (۱۲ خرداد ۱۳۸۶)
دست‌هایی که سایبان بچه‌ها بود، سیمای امام (ره)
در کتاب‌های کودک و نوجوان
صدیقه سماواتی

گزارش

بسیاری از ما به یاد داریم که در دوران کودکی داستان‌ها، خاطرات، اشعار و متون بسیاری درباره امام خمینی (ره) وجود داشت. حتی آنان که از نزدیک امام راحل را ندیده بودند، با خواندن این آثار، با گوشه‌هایی از زندگی و شخصیت ایشان آگاه می‌شدند. رحلت امام خمینی (ره) نیز به گونه‌ای دیگر، تأثیر خود را بر ادبیات کودک و نوجوان گذاشت و بسیاری را با خود همراه کرد. نوشتن از امام، زندگی و سیره آن حضرت و جنبه‌های درونی شخصیت ایشان، هنوز هم ادامه دارد. بنابراین، جا دارد که فراز و نشیب تولید آثار کودک و نوجوان در این زمینه، مورد بررسی دقیق‌تر قرار گیرد. به این منظور، نظر عده‌ای از نویسندگان کودک و نوجوان که آثاری در مورد امام خمینی و انقلاب اسلامی به رشته تحریر درآورده‌اند، در این گزارش آورده شده است.

کتاب هفته، شماره ۷۳۶ (۲۶ خرداد ۱۳۸۶)
سفر کودکان به دوران باستان
زهره نیلی

گزارش

بعضی بر این باورند که انتشار کتاب در زمینه میراث فرهنگی، برای کودکان و نوجوانان، چندان مؤثر نیست.

به کار می‌پردازد. اکنون رویاهای تصویری‌اش را سه‌بعدی می‌سازد؛ بیش‌تر شبیه طرح‌هایش در «من، خارپشت و عروسکم»، دوروبرش پر از سیم و رنگ و گچ است و ... در این گفت و گو با فرشید مثقالی، تصویرگر کتاب‌های کودکان و نوجوانان، در مورد سبک و شیوه کاری او، تاریخچه‌ای از فعالیت‌هایش و کلاً در مورد تصویرگری کتاب‌های کودک و نوجوان، نکات جالبی طرح شده است.

کتاب هفته، شماره ۷۲۶ (۱۸ فروردین ۱۳۸۶)
نگاه کودکانه به آن سوی زندگی، چگونه برای
کودکان درباره مرگ و زندگی بنویسیم؟
زهره نیلی

گزارش

حقیقت این است که چه بخواهیم و چه نخواهیم، هر سال بهاری دیگر از راه می‌رسد؛ بهاری که با هزاران زبان، بی‌مرگی را فریاد می‌زند و به ما می‌گوید: هر پایان آغازی دوباره است. اما چگونه می‌توان این زندگی جاوید و این زوال‌ناپذیری را به کودکان آموخت؟ چطور می‌شود با آنان و برای آنان، از مرگ و در عین حال بی‌مرگی گفت؟ جمال‌الدین اکرمی، نویسنده کودک و نوجوان معتقد است: در قصه‌های کودکانه، مرگ عمدتاً نوعی دگردیسی و تغییر شکل ساده و کیفی به شمار می‌آید و در آن، حذف شدن و نیستی کم‌تر به چشم می‌خورد. همچنان که در حکایت‌های کهن، رویداد مرگ، پندآموز و عبرت‌انگیز و نتیجه منطقی فرآیندی است که نویسنده دنبال می‌کند؛ بدون حضور اندوهی ژرف و اثرگذار. پرویز شیخ‌طادی، فیلم‌نامه‌نویس و کارگردان سینما، معتقد است: تا زمانی که انسان‌ها زندگی را نشناسند، به درک درستی از مرگ دست پیدا نمی‌کنند و تا وقتی جنس عزاداری‌های آنان تغییر نکند، به این حقیقت والا پی نمی‌برند که همه‌چیز با رفتن از این جهان، پایان نمی‌یابد.

کتاب هفته، شماره ۷۲۸ (اردیبهشت ۱۳۸۶)
عمونروز در آپارتمان‌های کوچک شهر
زهره نیلی

گزارش

افسانه، داستانی است که در آن انسان‌ها، جانوران، اشیا یا موجودات تخیلی، ماجراهایی گوناگون و باورنکردنی به وجود می‌آورند. برای نمونه در بعضی از افسانه‌ها، از قالیچه یا تخت یا بال‌هایی سخن گفته شده که انسان به

حمیدرضا شاه‌آبادی، نویسنده نوجوان، غفلت از تاریخ و تمدن ایران را معضلی برای این کشور می‌داند و می‌گوید: تا زمانی که ما در برابر گذشته خود احساس مسئولیت نکنیم و تنها به ارائه یک سری گزارش بسنده کنیم، نه تنها راه به جایی نمی‌بریم، بلکه تاریخ و فرهنگ خود را به معضلی جدی تبدیل می‌کنیم که نمی‌دانیم چگونه آن را پاس داریم و قدر و ارزشش را بدانیم. محمدرضا شمس معتقد است: این گونه کتاب‌ها را باید برای گروه‌های سنی گوناگون تألیف کرد و کسانی باید به نگارش این آثار بپردازند که علاوه بر شناخت ادبیات و زبان، با میراث فرهنگی و ارزش و اهمیت آن نیز آشنا و نگاه کارشناسانه داشته باشند. ادبیات کودک ما همچنان نویاست و هنوز دوران کودکی خود را پشت سر نگذاشته، اما پرداختن به میراث فرهنگی، تنها توجه به بناها و اشیای تاریخی نیست؛ چراکه افسانه‌ها و ترانه‌های عامیانه نیز در شمار میراث معنوی ما به شمار می‌روند و منبع عظیمی برای نویسندگان بزرگ دنیا به حساب می‌آیند.

همشهری، شماره ۴۴۴۱ (فروردین ۱۳۸۶)

هنوز در تصویر اولیم؛ گزارشی از تصویرسازی کتاب‌های درسی
بنفشه محمودی

گفت‌وگو

تفاوت تصویرسازی یک کتاب کودک معمولی با یک کتاب درسی چیست؟

کاظم طلابی، ناظر هنری مجلات رشد می‌گوید: محتوای کتاب‌های درسی آموزشی است، اما در کتاب‌های غیردرسی یا داستانی، بحث تخیل مطرح است. در این کتاب‌ها بیش‌تر ادبیات حاکم است تا بحث آموزش صرف. بنابراین، دست تصویرگر در تصویرسازی کتاب‌های غیردرسی باز است و می‌تواند از دنیای تخیل خود کمک بگیرد و به نحوی دیدگاه خود را به مخاطب ارائه دهد. در حالی که در تصویرسازی آموزشی، تصویرگر چیز بیش‌تری از خودش ارائه نمی‌کند و خود را در خدمت یک موضوع آموزشی قرار می‌دهد. تصویرگر کتاب درسی، درواقع یک جور کاتالیزور بین مؤلف و مخاطب است که نقش انتقال محتوا را برعهده دارد، اما در کتاب داستانی این‌طور نیست و تصویرگر می‌تواند خلاقیت خود را نشان دهد و از توانایی‌های خود، به گونه‌ای بهره بگیرد که به دنیای تخیل خود و مخاطب وسعت بدهد.

شیرین اسدی، کارشناس تصویرسازی نیز با تأکید

بر نقش تخیل در تصویرسازی می‌گوید: ما در کتاب‌های غیردرسی می‌توانیم تخیل را دخیل کنیم، اما در کتاب‌های درسی باید چیزهایی را تصویر کنیم که برای بچه‌ها عینیت داشته باشد. مثلاً اگر موضوع یک کتاب درسی درباره زبردیا باشد، نمی‌توانیم چیزی به جز آن‌چه در زیر دریا هست، تصویر کنیم. در حالی که در یک کتاب داستانی درباره همین موضوع، حتی می‌توان گربه را هم زبردیا ترسیم کرد! درواقع تصویرگر یک کتاب داستانی می‌تواند در کنار داستان اصلی، خودش هم داستانی خلق کند.

همشهری، شماره ۴۴۴۳ (اردیبهشت ۱۳۸۶)

زیرک‌نبد کبود، شهر خوب قصه‌هاست
مهتاب صفرزاده خسروشاهی

گفت‌وگو

اگر کودک بتواند به راحتی به مخزنی از کتاب‌های ارزشمند و مناسب سن خود دست یابد، به مطالعه علاقه‌مند و تشویق می‌شود. پس باید بکشیم کتاب‌هایی با کیفیت بالا برای او تهیه کنیم و کتابخانه‌ای هرچند کوچک، غنی از آثار برتر برای فرزندان فراهم آوریم. شکل ظاهری کتابخانه، نحوه چینش کتاب‌ها، مکان کتابخانه و ... همگی نکاتی حائز اهمیت برای تشویق کودک به خواندن کتاب است.

علاوه بر این تمهیدات، می‌توانیم با بردن کودک به کتابخانه یا کتاب‌فروشی، او را هرچه بیش‌تر به خواندن کتاب و مهم‌تر از همه، انتخاب کتاب تشویق کنیم. کودک پس از رسیدن به سن تشخیص، باید در انتخاب کتاب سهیم باشد. شاید لازم باشد که انتخاب کتاب مناسب را بر فراهم کردن امکان دسترسی کودک به کتاب، در اولویت قرار بدهیم. به عبارتی، باید کتاب‌های مناسب برای کتابخانه کودک انتخاب کنیم تا کودک به تغذیه فکری مناسب دست یابد. به عقیده روان‌شناسان، مطالعه یک اثر باید شوق خواندن کتاب بعدی را در او برانگیزد و کودک را هر لحظه با کتاب مانوس‌تر کند. هرچه او به خواندن بیش‌تر علاقه‌مند شود، در آینده بیش‌تر خواهد خواند.

همشهری، شماره ۴۲۵۶ (اردیبهشت ۱۳۸۶)

سریال‌های کاغذی، کارشناسان از جایگاه کمیک
استریپ در کتاب‌ها می‌گویند
زهره نیلی

گفت‌وگو

کارتون‌ها را با توجه به وسعت و به لحاظ تنوع

درونی، زنجیره تولید کتاب، از پدیدآورنده تا نشر کتاب است. عوامل بیرونی هم مجموعه‌ای از عوامل است که اگرچه ظاهراً در زنجیره تولید قرار نمی‌گیرند، تأثیرات آن بر فرایند تولید کتاب چشمگیر است. سر حلقه فرایند تولید کتاب کودک و نوجوان، پدید آورندگان هستند.

پدیدآورندگان طیف متنوعی از فعالان این عرصه هم‌چون نویسندگان، مترجمان و تصویرگران کتاب کودک را شامل می‌شود. اصلی‌ترین مشکل این حوزه، سهل و ممتنع بودن نوشتن برای بچه‌هاست. این باور ناصواب که نوشتن برای کودکان و نوجوانان، راحت‌تر از عرصه‌های دیگر است، باعث شده که بسیاری از نویسندگان با اندک تجربه و تخصص، در این حوزه ذوق آزمایشی کنند. در حوزه ترجمه هم وضعیت به مراتب بدتر از تألیف است. ترجمه کتاب کودک و نوجوان، به دلیل حجم کم متن، سادگی زبان و ساخت، اشتیاق بسیاری را برای آزمودن بخت خویش تحریک می‌کند. عدم توسعه مراکز فرهنگی در کل کشور و تمرکز امکانات چاپ، باعث یک قطبی شدن تولید کتاب کودک و نوجوان شده است.

جام جم، شماره ۱۹۹۳ (ضمیمه نسل سوم)،

اردیبهشت ۱۳۸۶

یک آب نبات، لطفاً؛ رولد دال نویسنده‌ای که

خاطرانش را فراموش نکرد

رویا دیانت

منابع

رولد دال در جهان داستانی‌اش هم‌چون نویسندگان آثار کلاسیک، به سراغ خیر و شر می‌رود و آدم‌های خوب و دوست داشتنی را در برابر افراد بدجنس و بدمنظر قرار می‌دهد و در انتها نیز آدم‌های خوب را پیروز می‌کند. هرچند این فرمول در زندگی واقعی تقریباً به ندرت کاربرد دارد، به نظر او بچه‌ها حق دارند تا زمانی که می‌توانند، در جهان رویاهای زیبا سیر کنند. از این رو چارلی در بازدید از کارخانه شکلات سازی، با چهار بچه لوس همراه می‌شود که هریک عادت‌های ناپسندی دارند و به دلیل همین رفتارهای ناخوشایند، عاقبت بدی نیز پیدا می‌کنند. پنهان‌جویی، پرخوری، آدامس جویدن و تماشای زیاد تلویزیون، عادت‌های بدی است که این بچه‌ها را گرفتار می‌کند.

با این همه، ویلی وانکا صاحب کارخانه، آدم منفی و شرور قصه نیست. او رفتارهای خاصی دارد و سرانجام،

موضوعی، به دسته‌های مختلفی تقسیم می‌کنند که از آن میان می‌توان به کمیک استریپ‌ها اشاره کرد. این دسته از کارتون‌ها، در اغلب نقاط جهان به جز ایران، به فراوانی یافت می‌شوند و طرفداران بسیاری دارند. کمیک استریپ‌ها در قالب کاراکترهای مختلف ظاهر می‌شوند و پس از آن که با مخاطبان خود ارتباط برقرار کردند، به طور مرتب و به صورت روزانه، هفتگی یا ماهانه منتشر می‌شوند و در اختیار علاقه‌مندان قرار می‌گیرند.

تیپ‌های مختلفی از کمیک استریپ‌ها وجود دارد. بعضی از آن‌ها به داستان‌های ماجراجویانه یا حادثه‌ای می‌پردازند. دسته‌ای دیگر مسائل کار و مدرسه و خانه را بسته به سلیقه طراح دنبال می‌کنند و ذهنیت کارتون‌نویست را از طریق چند فریم که به آن «پانل» هم می‌گویند، به مخاطب انتقال می‌دهند.

کمیک استریپ در بیش‌تر کشورهای جهان، قالبی شناخته شده است و نویسندگان بسیاری شانه به شانه کارتون‌نویست‌ها، به خلق قهرمانان تازه و ماجراهای جدید می‌پردازند و چه خوب که ایرانیان نیز به این مقوله بپردازند و متولیان فرهنگی این مرز و بوم از طراحان، نویسندگان و کاریکاتوریست‌هایی که با این مقوله آشنا و به آن علاقه‌مندند، حمایت کنند. صنعتی که بنا بر گفته مسعود شجاعی طباطبایی، مدیر خانه کاریکاتور ایران، می‌تواند درآمدزا باشد.

در این گزارش، تنی چند از کارشناسان، در مورد جایگاه کمیک استریپ، پیوند میان سینما و کمیک استریپ، تفاوت آن با تصویرسازی، گونه‌های مختلف آن، حمایت ناشران از کمیک استریپ و ... نظریات خود را بیان کرده‌اند.

جام جم، شماره ۲۰۰۱ (ضمیمه سپیده)، اردیبهشت

۱۳۸۶

کتاب کودک، کمیت و کیفیت. آسیب‌شناسی کتاب

کودک و نوجوان

محمدجواد جزینی

منابع

اگر تولید کتاب مناسب برای کودکان و نوجوانان را هدف اصلی دست‌اندرکاران کتاب کودک و نوجوان به حساب بیاوریم، مهم‌ترین وظیفه نقد ادبی در این حوزه، بررسی عوامل تأثیرگذار بر کمیت و کیفیت تولید کتاب خواهد بود. از همین ابتدا می‌توان عوامل تأثیرگذار را به دو گروه عوامل بیرونی و درونی تقسیم کرد. منظور از عوامل

چارلی را از دنیای فقر و تنگدستی نجات می‌دهد...

جالب این که داستان چارلی، برگرفته از خاطرات کودکی نویسنده است. رولد پسرک لاغر و بلندقدی بود که عاشق شکلات بود و تا آخر عمر نیز این علاقه را حفظ کرد. در این مقاله، به بررسی آثار رولد دال و ویژگی‌های شخصیتی این نویسنده پرداخته شده است.

شرق، شماره ۸۷۰ (خرداد ۱۳۸۶)

کودک مینیاتور فرد بزرگسال نیست
گزارشی از نشست نقد و بررسی کتاب شعر و
کودکی قیصر امین‌پور

گفت‌وگو

کتاب «شعر و کودکی»، آخرین اثر قیصر امین‌پور است که در آن به رابطه سرایش شعر با تخیل کودکانه می‌پردازد. نشست هفتگی شهر کتاب مرکزی، به نقد و بررسی آخرین اثر او اختصاص داشت.

در ابتدای این نشست، امین‌پور با بیان این که پیش از این در تشبیهی، شعر را به تخیل کودکانه مانند کرده است، گفت: من در این اثر، سواد مکتب‌سازی و نظریه‌پردازی نداشتم. این کتاب در اصل درصدد بررسی سرودن شعر با تفکر کودکانه است. حتی شاید شعری که بررسی می‌شود، بزرگسالانه و فحیم و استوار باشد و اصلاً هم درباره کودکی نباشد.

در ادامه نشست چیستا یربئی، منصور نیکو گفتار، سیما وزیرنیا و ... به نقد و بررسی این کتاب و ویژگی‌های شعر کودک پرداختند.

پژوهشنامه ادبیات کودک و نوجوان

شماره ۴۸ (بهار ۱۳۸۶)

مقاله

– نگاهی به ادبیات کودکان در دانشگاه

نویسنده: فروزان طیبیان

– نظریه پردازی و نظریه‌ها

نویسنده: دیوید راد

مترجم: فریده پورگیو

– داستان هم‌چون ابزاری برای کمک به

کودکان و نوجوانان در مقابله با مشکلات

نویسنده: مهری پربرخ

– ادبیات انقلابی

نویسنده: نیلوفر مهدیان

گفت‌وگو

– تأسیس مرکز مطالعات ادبیات کودک

پایان‌نامه

– بررسی شگردهای روایت در ادبیات کودک

و نوجوان

نویسنده: آزاده چاوش خاتمی

نقد

– کودکان و روشنفکران، نقد و بررسی دو

کتاب کلاته‌کار و کلاته‌نان

نویسنده: زری نعیمی

نویسنده کتاب: غلامحسین ساعدی

– از سوراخ کلید

نویسنده: ابراهیم اقلیدی

نقد کتاب: بیرون از جنگل: خاستگاه‌های افسانه (پربان)

ادبی در ایتالیا و فرانسه

نویسنده کتاب: نانس کان پا

– نقد و بررسی آثار مهدی میرکیایی،

نویسنده

– زیرساختی از ایران و اسلام و تشبیح

نویسنده: حسین بکایی

نقد کتاب: دزدی که خانهاش بوی یاس می‌داد

نویسنده کتاب: مهدی میرکیایی

– نویسنده‌ای که زندگی کردن را بهتر از

جنگیدن بلد است

نویسنده: معصومه انصاریان

نقد کتاب‌های: از کجا می‌آیی گل سرخ، سلطان

اشغالگردها، دزدی که خانهاش بوی یاس می‌داد، پادشاه

کوتوله و چهل دردر بزرگ، دریا از کسی اجازه نمی‌گیرد،

افسانه لانه مرمرین، فرشته گیسو بلند

نویسنده کتاب: مهدی میرکیایی

– بیست و سه نکته درباره یک کتاب دوست

داستانی

نویسنده: حسین شیخ‌الاسلامی

نقد کتاب: سلطان اشغالگردها

نویسنده کتاب: مهدی میرکیایی

به نام پروردگار کودکی

بیانیه انجمن نویسندگان کودک و نوجوان
به مناسبت چهلمین روز درگذشت شاعر و استاد معاصر دکتر
قیصر امین‌پور

فقدان شاعر هنرمند و استاد گرانقدر معاصر، دکتر قیصر امین‌پور نه تنها جامعه ادبی که جامعه فرهنگی و حتی اقشار گوناگون فرهیختگان ایران را در اندوهی گران فرو برد. امین‌پور شاعر دردانه روزگار ما و استاد اندیشمند عرصه شعر و ادبیات بود. ابعاد گوناگون شخصیت فردی و ادبی او فراتر از آن است که در تأملی کوتاه شناسایی شود.

از جمله وجوهی که پس از درگذشت امین‌پور، کمتر مورد توجه قرار گرفت، هنروری‌ها و تلاش‌هایش برای اعتلای نسل جدید این مرز و بوم بود. شعرهای ماندگار او برای نسل جوان و نوجوان در خاطره جمعی امروزیان باقی و حضور و مشارکت او در شکل‌گیری ماهنامه ادبی سروش نوجوان همچون جریانی ادبی و متفاوت، فراموش نشدنی است.

گرچه امین‌پور از حضور در مجامع و محافل دوری می‌کرد، اما از سر بزرگواری و علاقه به کودکان و نوجوانان ایران، عضویت در انجمن نویسندگان کودک و نوجوان را پذیرفت.

وجه دیگر از شخصیت ادبی او که مورد غفلت واقع شده است به توانایی‌اش در نقد و تحلیل آثار ادبی مربوط می‌شود. امین‌پور به طور عموم در حوزه ادبیات و به شکلی تخصصی در حوزه شعر کودک و نوجوان، راهنمای بسیاری از نوجوانانی بود که در سرودن شعر مستعد بودند و برخی از آنان بعدها در زمره شاعران حوزه کودک و نوجوان قرار گرفتند. او که خود تا بالاترین درجه دانشگاهی تحصیل کرد و مقاله‌ها و کتاب‌های ارزشمندی به رشته تحریر درآورد، راهنمای مستقیم و غیر مستقیم رساله‌ها و پژوهش‌های دانشگاهی نیز بود. قیصر امین‌پور، شاعری مردمی و ساده زیست بود که با فروتنی و بلندنظری در میان ما زندگی را شاعری کرد.

بیماری چندین ساله او که به علت سانحه، عارض شد، سال‌ها با عمل دردناک دیالیز و مشکلات بی‌شمار همراه شد که اگر صبوری همسر بزرگوار و یگانه دخترش نبود، غیرقابل تحمل می‌نمود. سرانجام این چهره تابناک ادبیات معاصر ایران، در سحرگاه سه شنبه ۸ آبان ۸۶ در سن ۴۸ سالگی در اثر ایست قلبی درگذشت و روحش به آسمان آبی و زلال پر کشید. قیصر در سحرگاه یک روز سه شنبه روی در نقاب خاک کشید و مصداق شعر خود شد که:

سه شنبه چرا تلخ و بی‌حوصله؟

سه شنبه چرا این همه فاصله؟

سه شنبه چه سنگین!

چه سرسخت، فرسخ به فرسخ!

سه شنبه خدا کوه را آفرید!

روحش شاد و نامش به بلندای آفتاب
انجمن نویسندگان کودک و نوجوان